

DVORAC I PERIVOJ OBITELJI ODESCALCHI U ILOKU

Grbeša, Dragan

Undergraduate thesis / Završni rad

2013

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of agriculture / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:151:143611>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

1. UVOD

Grad Ilok je svojim izuzetno atraktivnim smještajem na obronku Fruške gore iznad Dunava od davnina privlačio ljude, te je prošlost grada vrlo bogata. Razvojem naselja, razvijale su se i zelene površine grada, a izgradnjom renesansnog dvorca Nikole i Petra Iločkog u 15. i 16. st., postoje već prvi pisani dokazi o postojanju vrta uz dvorac. Padina prema Dunavu uređena je u doba Turaka. Obitelj Odescalchi preuzima imanje i dvorac 1698. god. i uređuje dvorac i južnu padinu u perivoju u baroknom stilu. U daljnim godinama perivoj se mijenja u duhu historicizma. Nakon II. svjetskog rata perivoj se otvara građanima na uživanje, ali radi nebrige i nestručnog održavanja godinama propada. Tek 2005 – 2008 god. izrađena je inventarizacija perivojne cjeline, a obnova je do danas izvršena samo djelomično. Ovaj izuzetno vrijedan spomenik parkovne arhitekture zavređuje zasigurno više njege i pozornosti, ne samo radi svoje izuzetno vrijedne lokacije, već i radi same oblikovnosti perivojnog sloga koji se ovdje sastoji od nekoliko strogo odvojenih cjelina koje pripadaju određenom razdoblju perivojne umjetnosti, a i zbog velikog broja biljnih vrsta od kojih su neke vrlo vrijedne. Ovaj rad mora dokazati vrijednost perivoja za stanovništvo Iloka danas, ali i šire, dokazati opravdanost akta zaštite i mogućnost iskorištenja kulturnog dobra u turističke svrhe. Nadalje, cilj je i prikupiti što više povijesnih podataka i dokumenata koji dokumentiraju mjene koje su nastale preoblikovanjem perivojne cjeline kroz minula desetljeća, pa i stoljeća. Na kraju rada dat je komentar i rezime stanja na terenu uz fotodokumentaciju.

2. MATERIJALI I METODE

U ovom radu korišteni su povijesni izvori i originalna povijesna građa sakupljena u Muzeju grada Iloka, te sva dostupna literatura. Korišteni su i projekti koji su vlasništvo Komunalija Ilok i napravljena je detaljna fotodokumentacija. Pregledom povijesne građe i komparacijom sadašnjeg stanja na terenu, kao i analizom izrađene inventarizacije, valoriziran je perivoj u određenoj povijesnoj mjeni koja se upravo dešava.

3. POVIJEST ILOKA

Ilok je grad bogate prošlosti, stoljećima je bio političko, trgovačko i kulturno središte zapadnog Srijema. Njegov položaj je pedesetak metara iznad desne obale Dunava, na istaknutom uzvišenju. Zbog sličnosti položaja Ilok su mnogi putnici i putopisci proteklih stoljeća nazivali drugim Budimom, a nerijetko su mu davali pridjevnik najljepšega grada. Razlog tome je prepoznatljiv i rijetko viđen obris Iloka: gajevima, vrtovima i voćnjacima obrastao brijeg, okružen jakim srednjovjekovnim zidinama, unutar kojih se svojom veličinom ističu plemićki dvorac i franjevački samostan sa crkvenim zvonikom.

Prvi poznati stanovnici Iloka bili su Tračani. Došli su iz južne Rusije i zapadne Rumunjske preko Dunava. Dolaskom Ilira sa zapada oni su potisnuti na Istok. Već u 3. st. pr. n. ere Iliri se često sukobljavaju s Rimljanima braneći granice Ilirika. Potpuno pokoravanje Ilirika i zauzimanje sve do Dunava uspjelo je Rimljanima poslije Batonskog ustanka 6. god. n. ere. Uz Dunav koji je dio granice – Limes – rimske države, Rimljani su gradili svoje vojne utvrde. Takva jedna utvrda bio je i Cuccium (Ilok). Već su Rimljani uvidjeli blagodati srijemskog podneblja koje pogoduje za uzgoj vinove loze, te je car Prob (276. – 282.), odredio da se vinova loza u rimskom carstvu smije uzgajati, osim u Francuskoj i ovdje. Propašću rimskog carstva prekida se nit o slijedu povijesnih podataka. Barbarska plemena pustošeći sve pred sobom zbrisala su s lica zemlje i Cuccium. Na području Srijema izmjenjuju se barbarski narodi. Prvi u tom nizu su Huni koji u 5. st. zauzimaju Slavoniju i Srijem. Pretpostavlja se da su uništili Cuccium. Njih s ovih područja potiskuju Goti i Gepidi. Godine 568. Dolaze Avari i nasljeđuju gepidsku državu. Propašću avarske države 796. god. Srijem zauzimaju Franci. Da bi ih ubrzo zamjenili Bugari. Madžari su prodorom sa sjevera 930. god. postali gospodari Srijema. Bugari su ponovo uspjeli gospodariti Srijemom, da bi konačno 1071. god. Srijem opet zauzeli Madžari.

Neki povjesničari izvode ime Iloka od madžarskih riječi *uj* + *lak* što znači „novi dvor“. U starim se spisima Ilok spominje od 13. st. Pod različitim imenima: *Vlacan*, *Voillack*, *Vylok*, *Villak*, *Wylak*, *Wylok*, *Wyhok*.

U stoljećima srednjeg vijeka Ilok je češće mijenjao vlasnike. Najstariji poznati gospodar iločkih imanja bio je Mohor, kojega je nasljedio njegov unuk Ipolit sredinom 13. Stoljeća. Dominik od plemena Čak Vukovski zagospodario je Ilokom oko 1267. god. To je darovnicom potvrdio kralj Ladislav IV. Kumanovac 1238. Ilok je u posjedu obitelji Čak do 1345. god.

kada kralj Ludovik I. daruje Ilok palatinu Nikoli Konthu. Njegovi nasljednici uzimaju ime Iločki. Svoj procvat i uspon grad Ilok doživljava u 15. st. zahvaljujući slavnom potomku Nikoli Iločkom. Iako kralj Bosne, živio je u svom gradu Iloku, koji je u njegovo vrijeme proživljavao zlatno doba. Iloku je gradske privilegije dao kralj Vladislav 1453. god. a u svečanom obliku Statut grada je potvrdio kralj Ludovik I. 1525 god. Nikolu je nasljedio sin Lovro Iločki. Lovro je pobjegao iz Iloka pred dolazak Turaka 1526. god. Franjevci dolaze u Ilok u prvoj polovici 14. st.. kada je u Iloku izgrađeno zapadno krilo samostana, a franjevačka crkva Uznesenja Marijina, građena je 1349. god. Crkvu je obnovio i produžio Nikola Iločki poslije smrti sv. Ivana Kapistrana. Crkva je od 1906. do 1913. god. obnovljena u novogotskom stilu po nacrtima Hermana Bolle – a.

Dolaskom Sulejmana II. Veličanstvenog na carsko prijestolje 1520. god., njegova je vojska opsjedala Ilok već 1521. god. Nakon pada Petrovaradina, Srijemske Mitrovice i Berkasova, te neuspjelih pregovora Lovre Iločkog, sam predao 8. kolovoza 1526. god. Sulejman II. Veličanstveni zadržao se u Iloku sve dok nisu zauzeli utvrde do Osijeka. Ilok je bio središte srijemskog sandžaka koji je obuhvaćao područje nekadašnje srijemske i dio vukovarske županije. Ilok u to vrijeme prerasta u pravo tursko naselje s džamijama i bogomoljama.

Nakon poraza Turske vojske u Beču 1683. god. osnovana je „Sveta liga“ za borbu protiv Turaka. Godine 1688. carska vojska pod zapovjedništvom generala Caprare oslobađa Ilok. Nakon istjerivanja Turaka iz Slavonije i Srijema, osvojene zemlje smatrale su se vlasništvom austrijskog cara i njima je upravljala Carska komora. Car je obilno djelio gospoštije u Slavoniji i Srijemu svojim generalima kao znak zahvalnosti za njihova vojnička zalaganja. U ratovima protiv Turaka iza 1683. god. Potpomagao je cara Leopolda I. velikim novcem papa Inocent XI. Odescalchi. Za ove ratove doprinjeo je papa 336.000 forinti. Da se car oduži, zapiše i darova 30. srpnja 1697. god. papinom sinovcu knezu Liviju I. Odescalchi vojvodinu srijemsku i grad Ilok. Članovi obitelji Odescalchi nisu stalno živjeli u Iloku, nego su dolazili krajem ljeta u berbu grožđa. Vlastelinstvo i knezovi Odescalchi gradili su kuće za svoje djelatnike. Obnavljali su vodovod u gornjem gradu, dali su zgradu za školu 1793. god. (Mladen i Bojana Šćitaroci; 1998)

3.1. Obitelj Odeschalchi

Odeschalchi su stara talijanska plemićka obitelj, povezana s drugom poznatom obitelji Erba. Smatra se da obitelj Odeschalchi potječe od Odo Scalcus, koji je živio u vrijeme Karla Velikog. U Como (Lombardija) živio je oko 1920. god. Giorgio Odeschalchi, koji se smatra izravnim osnivačem obitelji.

U obitelji Odeschalchi bilo je više poznatih osoba: biskup grada Penne (Napulj), Pavao i Petar Giorgio upravitelj grada Rima, zatim kardinal, poslije isusovac Karlo, te arheolog Luigi, koji je 1840. god. vršio iskapanja u Egiptu. Članovi obitelji Odeschalchi nositelji su mnogih plemićkih titula; od 1676. god. patriciji Venecije, poslije rimski grofovi Montiana, markizi Roncofreda od 1680. god. i dr.

Prvi poznati član obitelji Erba je Enrico, carski vikar u Milanu 1165. god. u vrijeme Fridricha I. Barbarosse. Iz obitelji Erba bilo je više biskupa i kardinala. Dvije obitelji spojile su se brakom Aleksandra Erbe i Lukericije Odeschalchi, sestre pape Inocenta XI.

Benedikt Odeschalchi rođen je u gradu Como, 19. svibnja 1611. god. Za papu je izabran 21. rujna 1676. god. uzevši ime Inocent XI. Umro je u Rimu 12. kolovoza 1689. god. Uz sestru Lukreciju imao je dva brata, Markantonija i Karla.

Glavni cilj pape Inocenta XI. bio je ujedinjenje europskih vladara protiv napredovanja Osmanlija prema zapadu. Uz osnivanje Lige za borbu protiv Turaka, Inocent XI. pomogao je caru Leopoldu i materijalno. Papa Pio XII. proglasio je Inocenta XI. Blaženim 7. listopada 1956. god.

Livio I. rođen je 1652. god. od oca Karla, brata pape Inocenta XI. i majke Flaminije rođ. Borghese. Vlasnik Iloka i posjeda u Srijemu od 30. srpnja 1697. god. do smrti, 8. rujna 1713. godine. Livio je bio neoženjen, te je usvojio za nasljednika 13. svibnja 1709. god. sina sestre pape Inocenta XI., Baltazara Erbu Odeschalchija. Livio je bio poznati sakupljač umjetnina.

Baltazar VII. Erba (I. Odeschalchi), rođen je 1678. god. od oca Aleksandra Erbe i majke Lukrecije Odeschalchi. Vlasnik je posjeda od 8. rujna 1713. god. do smrti 1746. godine. Dalji su nasljednici prvorođeni sinovi u lozi Baltazara Odeschalchi. Supruga mu je bila iz obitelji Keglević.

Livio II. Francesco. vlasnik od 1746. do smrti 1805. god.

Baltazar II. vlasnik od 1805. do smrti 1810. god.

Inocent, rođen 22. srpnja 1788. god. Vlasnik je od 1810. do smrti 1833. god. Bio je oženjen Henrietom, groficom Zichy – Ferraris.

Livio III. Ladislav, rođen je 20. rujna 1805. god., a vlasnik je od 24. rujna 1833. do smrti 11. studenog 1885. god. On je bio oženjen za poljsku groficu Zosju Branicki.

Baltazar III., rođen je 24. lipnja 1844. god., vlasnik je od 11. studenog 1885. do smrti 1909. god.

Inocent, rođen 8. svibnja 1883. god. vlasnikom je od 1909. do 1944. god., kada je FNR Jugoslavija oduzela sve posjede stranim državljanima. Umro je u Rimu 14. veljače 1953. god.

Livio IV., rođen je 1913. god. Oženio se 1956. g. umro je u Rimu 14. prosinca 1981. god.

(J.C. Firman;1998)

3.2. Vinogradarstvo i podrumarstvo

Početakom 18. st. sežu nam poznati podaci o vinogradima na području Iločkog vlastelinstva. Ispod dvorca Odescalchi nalazi se upisana godina 1891., a nad podrumom je kamena ploča s tekstom BALTHAXAR PRINCEPS ODESCALCHVS EREXIT A. D. MDCCCXC. Krajem 19. st. Odescalchi uzgajanjem kvalitetnih sorti grožđa podižu kvalitetu srijemskih vinograda. Vina vlastelinstva Odescalchi izlagana su na domaćim i svjetskim vinarskim izložbama od polovice 19. st. i za svoju kakvoću donosila su mnogobrojna odličja.

3.3. Povijest perivoja

U Iloku tradicija vrtova postoji još od turskoga doba. Turci su uredili padinu prema Dunavu u obliku perivoja. Vrtovi u Iloku spominju se 1717. god. Ispod južnih zidina nalazi se ploča na kojoj je naveden dvorski vrt pod imenom hortus dominalis. Na katastarskoj karti iz 1864. urisan je dvorski vrt sa povrtnjacima i voćnjacima. Na tom mjestu krajem 19. stoljeća uređen je perivoj. Dio perivoja koji se nalazi na južnoj strani nastao je oko 1986., bio je zasađen raznovrsnim unesenim i samorodnim drvećem. Istočni dio perivoja nastao poslije 1897. god. Perivoj je bio ograden i zaključan, namjenjen isključivo kneževskoj obitelji. Godine 1956. srušen je ogradni zid i tada postaje javni gradski park. Godine 1973. zaštićen je kao spomenik parkovne arhitekture s površinom od oko 5 hektara.

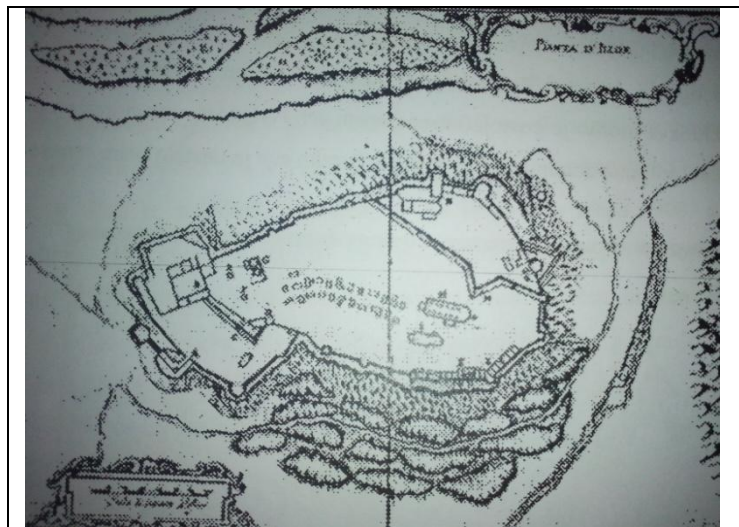
Prema spisima posljednjeg vlastelinskog vrtlara Viktora Vidakovića, u perivoju je radilo oko 10 osoba: nadvrtlar i pomoćnici. Iločki novinar Dragutin Barbarić navodi da je prvi knežev vrtlar bio Burnađ, te da ga je 1908. god. nasljedio Franjo Pojar, koji je sljedećih 40 godina radio u Iloku. Bio je vrlo značajna osoba, jer u njegovo vrijeme u Iloku su nastali južni i sjeverni perivoj. Nasljedio ga je njegov učenik Viktor Vidaković, koji je sve to i opisao (ne spominje Burnađa).

4. RAZRADA

4.1. Perivoj – povijesni slijed

Iz opisa dvorca 1702. god. (nakon odlaska Turaka) vide se njegove stilske značajke i veličina. Postoje i drugi opisi iz vremena kada je bio sačuvaniji, ali su u ovome opisu osim ukupne površine navedene i dimenzije dvorca pa se mogla izračunati i površina terase pred njim. Evo tog opisa: „Ako se izuzme plafon, vojvodski dorac je s ove strane koja je okrenuta prema gradu ostao netaknut. Prozori su raskošni, veliki i pričvršćeni mramorom. Unutrašnja strana zidova je ukrašena starim freskama. One svjedoče o raskoši kojom je bio sagrađen. Ona strana koja je okrenuta prema Dunavu sva je u ruševinama. Do toga su doveli ne samo uzastopni ratovi, već i sami Njemci, koji su kamenje s ovog dvorca upotrijebili za gradnju petrovaradinske tvrđave. Na taj način su oštetili ono što je najveće i najznačajnije u Iloku. Ova raskošna zgrada duga je 129 i široka 120 stopa. Utvrđena je zidovima širokim šest stopa“

Sl. 1) Unutrašnji plan Iloka iz 1698. god.

Izvor: Muzej grada Iloka

Da se dobije veličina dvorca i terase pred njim, izvršen je obračun prema mjerama navedenim na planu. Za obračun je uzeta dužina stope 0.316 m. Prema tome je površina dvorca bila 1545.62 m², a pravokutna terasa ispred njega 3284.44 m². Terasa ima izrazito pravokutni

oblik dok ostale zidine imaju nepravilan oblik i slijede teren. Okrenuta je prema Dunavu. To je pravi renesansni belveder.

Uzvišeni položaj omogućavao je lakšu obranu od neprijatelja, ali i prekrasan pogled. Prema nekim arhivskim zapisima spominju se veliki prozori s mramornim okvirima te zidovi prekriveni freskama, a to govori da je dvorac bio građen u renesansnom slogu. O renesanski u Iloku svjedoči i nadgrobna ploča Lovre Iločkog. Iločki statut ukrasio je veliki renesansni minijaturist Julije Klović, a u Iloku je bio akreditiran konzul Dubrovačke Republike u kojoj je renesansa cvala u svim umjetnostima pa tako i u vrtnoj.

Moćni i bogati, željni ugleda, knezovi Iločki bogato su uredili i grad i dvorac, a uz takav dvorac na terasi iznad Dunava morao je postojati i renesansni vrt. Vrtovi bez njege vrlo brzo propadaju, a u 162 god. potpune zanemarenosti u doba Turaka sve je nestalo osim renesansnog belvedera.

Sl. 2) Prikaz Iloka iz 1605. god.

Izvor: <http://www.croatianhistory.net/gif/ilkv1605.jpg>

Turci su živjeli izvan utvrđenog grada pa su i na sjevernoj strani izvan zidina uređeni naselje i padina sve do Dunava. Na slici Iloka iz 1605. god. vide se dvije široke staze. Jedna vodi iz naselja podignutog uz zidine, šira je i sa stepenicama, budući da je brijeg strm. Druga vodi iz zapadnog dijela grada i spajaju se na zaravanku te onda jedna staza prati dunav. Padina je uređena. Vide se stabla velikih lijepih krošanja i široki travnjaci. Istočno od staze, pri dnu

padine nasad je bjelogoričnog drveća ograđen pleterom. Između staze i pletera nalazila se široka traka travnjaka.

U perivoju uz Dunav bila su posađena su se stoljetna stabla brijesta i hrasta, taj dio perivoja je nakon odlaska Turaka opet napušten te je zarastao, što se vidi na prikazima Iloka iz 19. st.

Nakon što su Odescalchi preuzeli Ilok i pripadajuće velike posjede počeo se popravljati dvorac i uređivati vrt uz njega. Odescalchi nikada nisu živjeli u Iloku, nego u prvom redu u Rimu, a dvorac im je nakon potpunog uređenja služio kao ljetnjikovac.

Imanje su vodili upravitelji pa su oni u početku uredili samo dio dvorca u kojem su stanovali. Prva cjelovita obnova bila je 1723. god. I tom je prigodom obnovljen i perivoj. Na planu Iloka iz 1784. god. koji je nažalost izgubljen, ali ga je na svu sreću 1908. g. detaljno opisao Jovan Kozobarić. On pod slovom „d“ navodi: „Hortus dominalis (dvorska bašta, beše gdje je i danas)“. Budući da je u Kozobarićevo vrijeme već bio uređen veliki pejzažno oblikovani perivoj južno od dvorca, odvojen od njega cestom i zidanom ogradom, on pod dvorskim vrtom misli samo na onaj uz dvorac jer onaj južni 1784. god. nije postojao.

Sl. 3) Plan Iloka iz 1860. god.

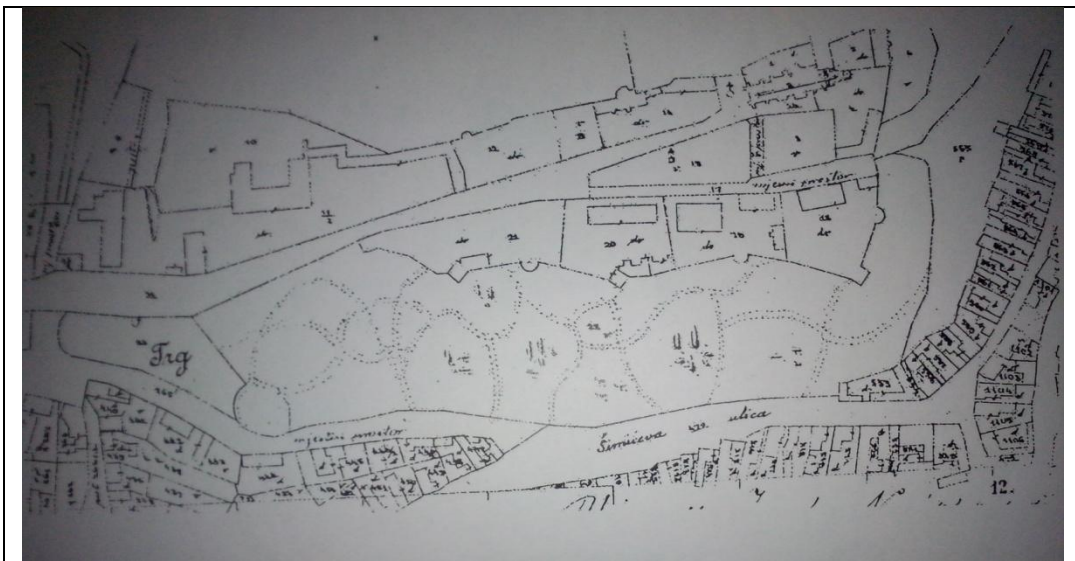
Izvor: Muzej grada Iloka

Na planu Iloka iz 1860. god. na prostoru između bastiona i turske kupelji vidi se barokno oblikovani perivoj. Na ulazu u dvorac piše da je obnovljen 1793. god. tom prigodom je morao biti i značajno uređen perivoj jer je 1799. god. Baltazar Odescalchi sa suprugom i tri sina posjetio Ilok. Bio je to prvi posjet jednog Odescalchia Iloku nakon 100 godina posjedovanja.

Na navedenom planu dio uz dvorac već je bio preoblikovan u krajobraznom slogu, ali je dio između bastiona i turske kupelji u barokni. Romboidnog oblika, omeđen širokom živicom, šest zrakastih staza spaja se na središnjem rondou. Drveće uz staze posađeno na jednake razmake. Dakle, bosquet!

Prigodom obnove vodovoda u dvorcu 1814. god. u perivoju su načinjena četiri vodoskoka koja su kao i vodovod razrušeni 1848. god. i ne zna se gdje su se nalazili. Vjerovatno na terasi ispred dvorca.

Dvoraci i perivoj i dalje su se mijenjali. Dvorac je 1839. god. obnovljen u talijanskom slogu, a 1899. god. u neobaroknom klasicističkom. Koncem 19. st. preoblikovan je i proširen južni dio perivoja. Prvo je 1896. god. preoblikovan nekadašnji barokni dio, a onda je 1897. god. perivoj jako proširen prema istoku. Od prvobitnih 5 500 m² povećan je na 37 728 m² (površina je obračunata prema planovima iz 1860. i 1903. god.

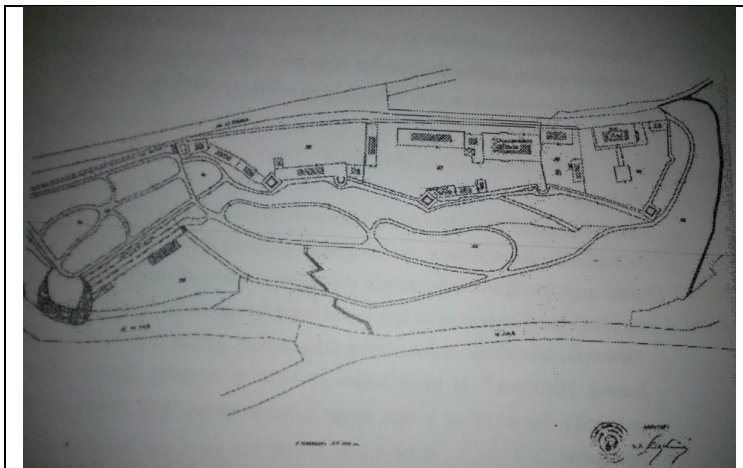

Sl. 4) Plan južnog perivoja iz 1903. god.

Izvor: Muzej grada Iloka

Taj novo uređeni perivoj bio je cijeli u krajobraznom slogu i tek negdje oko 1920. god. kada je podignut staklenik i uređena vrtlarija unutar perivoja načinjene su terase (i danas postoje). Dio perivoja gdje se uz kameni grb nalaze i grbovi Odescalchievih načinjen je 1935. god. Dakle, to nije barok, nego historicizam. U duhu historicizma uređena je i terasa – vidikovac

ispred dvorca. Na njoj su se nalazili rondoï, a rubno crnogorica te je tako omogućen pogled iz dvorca.

Sl. 5) Katastarski plan Iloka iz 1973. god.

Izvor: Muzej grada Iloka

Lijevo od dvorca, na cisterni, nalazila se sjenica. Dvorište ispred dvorskog podruma koji je izgrađen 1801. god., kako piše nad ulazom, pokriveno je krupnim valuticama tzv. Turska kaldrma, a uz ogradu je star i vrlo vrijedan brijest (Ulmus glabra).

Sl. 6) Dvorište ispred dvorskog podruma

Izvor: snimio Grbeša D., 2013

Dio perivoja na sjevernoj padini prema Dunavu je nakon odlaska Turaka zapušten, kao što se vidi na slikama Iloka iz 19. st. Obnovljen je kada je uz Dunav 1900. god. uređena broderska agencija. Iz toga vremena bi mogli biti: paulovnije, platane, tulipanovci i jedini pitomi kesten u Iloku. Gornji dio je uništen kada su uz dvorac 1971. god. izgrađeni bungalovi. U kneževo vrijeme, gornji perivoj uz dvorac i južni bili su uz cestu ograđeni zidom i nedostupni za javnost. Donji je prvo bio ograđen pleterom, zatim bagremovom živicom i oko 1890. god. plotom.

Donji dio perivoja smješten je uz zidine te je u njega uklopljena turska kupelj i veliki bastion koji služi kao vidikovac s pogledom na grad. Zemljište je razgibano, ima ravnih dijelova obraslih tratinom i strmih posebno uz zidine. U početku je nagib bio svladavan jako zavojitim i usjećenim stazama koje nisu imale rubnjake, a tek kasnije (oko 1975.) načinjeni su rubnjaci, žljebnjaci i stube od opeke. Umjesto ranijih rondoja na terasi pred dvorcem su oko 1970. god. Načinjene ravne staze od opeke. Danas je perivoj zarastao u agresivne biljne vrste jer tijekom rata nije njegovan. (Povijesna baština vrtne umjetnosti u Hrvatskoj – III; 2000)

4.2. Inventarizacija

Unutar dokumenta inventarizacije (ili snimka postojećeg stanja) koji se provodi prema Zakonu o zaštićenim spomenicima prirode svakih 20 godina, a koji je Grad Ilok dao izraditi ovlaštenoj tvrtki ne nalazimo dovoljno potrebnih elemenata prema kojima se može odraditi detaljna i dovoljno stručna obnova perivoje baštine.

4.2.1. Izgled objekata nekad i danas

Dvorac u Iloku dvokatna je građevina s tlorisom u obliku slova U (tzv. trokrilni dvorac). U njemu je smješten Muzej grada Iloka, a ispod zgrade nalaze se poznati stari iločki podrumi. Sjeverno dvorišno pročelje, okrenuto prema Dunavu, oblikovano je s otvorenim arkadama na tri razine (prizemlje i dva kata)

Sl. 7) Dvorac Odescalchi

Izvor: snimio Grbeša D., 2013

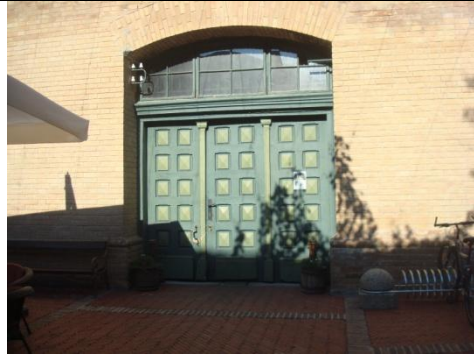
Oko dvorca su bile gospodarske zgrade, od kojih je do danas sačuvana žitnica iz prve polovice 18. stoljeća.

Sl. 8) Žitnica

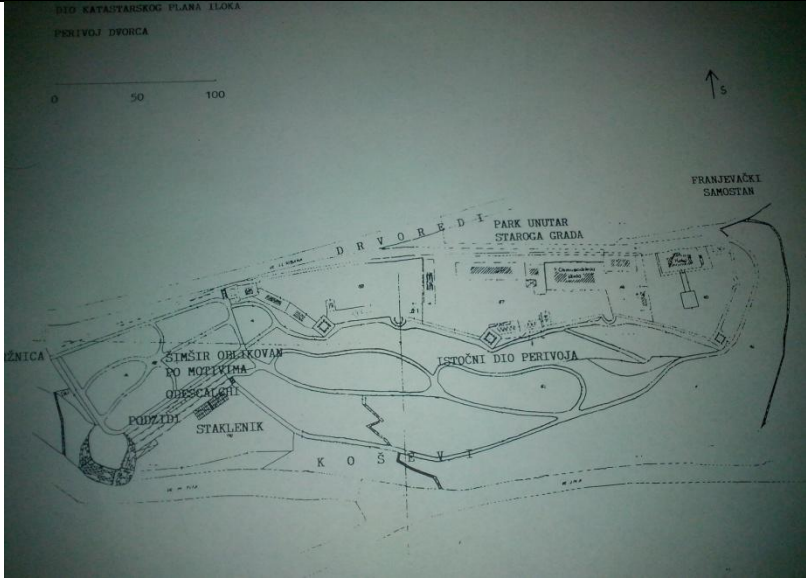
Izvor: snimio Grbeša D., 2013

Pored žitnice nalazi se vlastelinski podrum, sa bogatom ponudom kvalitetnih vina.

	
<p>Sl. 9) Dvorište ispred podruma</p>	<p>Sl. 10) Ulaz u podrum</p>
<p>Izvor: snimio Grbeša D., 2013</p>	<p>Izvor: snimio Grbeša D., 2013</p>

4.2.2. Perivoj nekad i danas

Površine zelenila zaštićene po Republičkom zavodu za zaštitu spomenika prirode i kulture prostiru se na 4,2 ha. Perivoj dvorca sa staklenikom je na površini 2,7 ha, a Koševi strma, padina prema donjem gradu nalazi se na površini od 1,5 ha.

<p>Sl. 11) Dio katastarskog plana Iloka, perivoj dvorca</p>
<p>Izvor: Muzej grada Iloka</p>

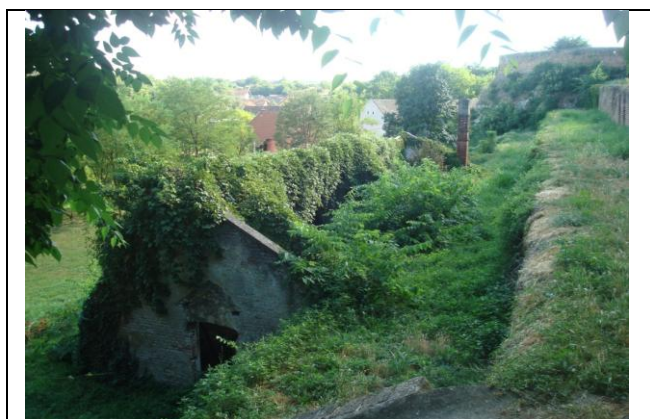
Južno od dvorca Odescalchi nalazi se perivoj francuskog tipa, koji je danas nešto pojednostavljen u odnosu na izvorni izgled. U središtu perivoja nalazi se kameni grb obitelji Odescalchi koji je postavljen 1929. god. Oko kamenog grba u polukrugu nalazi se jorgovan, koji je obrezivanjem oblikovan. Šimšir je zasađen 1935. god. Sadnice šimšira bile su sadene po raznim oblicima, raznih značenja. Oblikovale su križ i dva kruga koja predstavljaju Providnost Božju, kalež u štitu bio je grb obitelji Odescalchi, a tri ribe grb vlastelinove žene.

Sl. 12) Kameni grb obitelji Odescalchi

Izvor: snimio Grbeša D., 2013

Izgled perivoja se najbolje čita sa katastarskog plana Iloka iz 1863. god. U perivoju je bio staklenik, u kojeg je zimi sklanjano osjetljivo egzotično bilje. Staklenik je proširen i povišen 1929. god, a danas je on devastiran i narušava izgled perivoja.

Sl. 13) Razrušeni staklenik

Izvor: snimio Grbeša D., 2013

Iznad staklenika nalaze se tri podzidane terase, prije zasađene grmljem i cvijećem, a danas su neuređene i neugledne. Potrebno je ukloniti samoniklu dendro vegetaciju, uz odgovarajući odabir kvalitetnog dendro bilja.

Sl. 14) Podzidane terase

Izvor: snimio Grbeša D., 2013

Sa istočne i južne strane srednjovjekovnih zidina smješten je park engleskog tipa sa slobodno formiranim stazama i putovima.

Sl.15) Park engleskog tipa

Izvor: snimio Grbeša D., 2013

Sl.16) Park engleskog tipa

Izvor: snimio Grbeša D., 2013

Na padini prema donjem gradu nalazi se Turska rupa, otvor tunela kroz stijenu koju su prokopali Turci ne bi li osvojili Ilok.

Sl. 17) Turska rupa

Izvor: snimio Grbeša D., 2013

Zona oblikovanog izvornog krajolika na sjevernoj padini prema Dunavu označava posebnu podkategoriju prethodnog engleskog ili prirodnog parka. Sjeverna padina danas je registrirana u kategoriji „zaštićenog krajobraza“.

Na prostoru između dvorca i kurije Brnjaković nalazi se Tursko turbe, površine 14 m².

Sl. 18) Tursko turbe

Izvor: snimio Grbeša D., 2013

U sredini povijesne cjeline, sjeverno od školskog kompleksa nalazi se manji park u čijem se istočnom dijelu nalazi Kripta sa spomenikom 1044 boraca Crvene armije, palih krajem 1944. god.

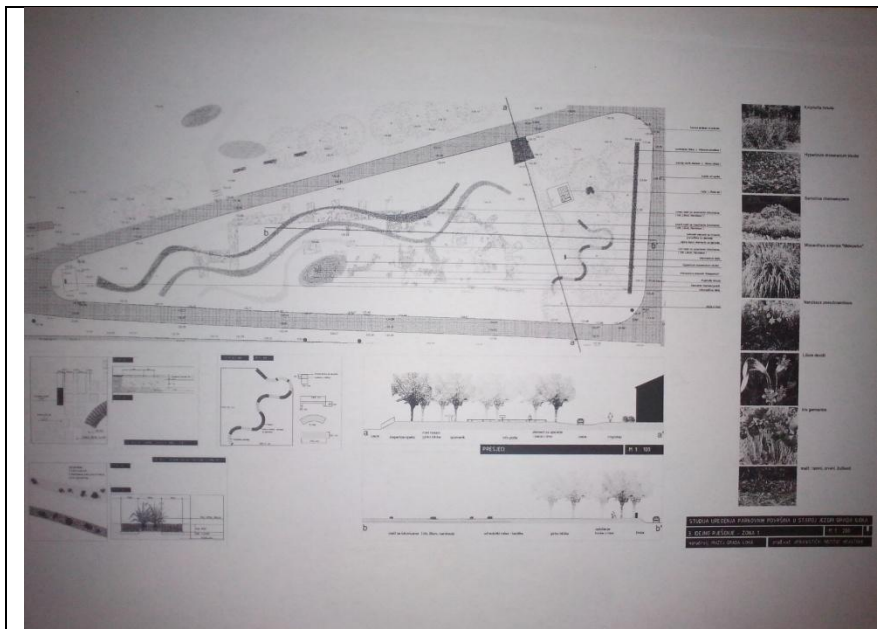
Sl. 19) Ulaz u Kriptu

Izvor: snimio Grbeša D., 2013

Sl. 20) Spomenik 1044 boraca Crvene armije

Izvor: snimio Grbeša D., 2013

Sl. 21) Idejno rješenje – zona 1

Izvor: Muzej grada Iloka

Samostan franjevacu imao je, u dvorištu, uređen vrt s ljekovitim biljem. U vrtu samostana rastu dvije medvjede lijeske (*Corylus colurna*), prekrasno oblikovanih krošnji i jedna pavlovina (*Paulownia tomentosa*) koju je potrebno ukloniti.

	
<p>Sl. 22) Park ispred franjevačkog samostana</p>	<p>Sl. 23) Park pored crkve sv. Ivana Kapistrana</p>
<p>Izvor: snimio Grbeša D., 2013</p>	<p>Izvor: snimio Grbeša D., 2013</p>

4.2.3. Drvoredi i tržnica

U glavnoj ulici gornjega grada zasaden je 1880. god. drvored kestena, a 1930 – ih godina zamijenjeni su kesteni soforama. Graditelj dunavskog nasipa Zehen zasadio je 1890. god. drvored platana uz put od šumarije prema Dunavu.

<p>Sl. 24) Put od šumarije prema Dunavu</p>
<p>Izvor: snimio Grbeša D., 2013</p>

Južno od kurije Brnjakovića izgrađena je 1896. god. škola, oko koje su nešto kasnije zasađena crnogorična stabla, u sklopu škole nalazi se školsko igralište. Od kurije do Doma kulture, obitelj Odescalchi 1905. god. daje zasaditi drvorec lipa.

Ravni prostor na zapadu, na kojem je bilo sajmište (tržnica), danas iločka tržnica, također zasađeno lipama. Tržnica je popločena sa ciglom, betonski stolovi su zamjenjeni sa drvenim prenosivim stolovima. U sklopu tržnice nalazi se kapelica Sv. Ivana Nepomuka.

	
<p>Sl. 25) Tržnica u staroj jezgri grada</p>	<p>Sl. 26) Kapelica sv. Ivana Nepomuka</p>
<p>Izvor: snimio Grbeša D., 2013</p>	<p>Izvor: snimio Grbeša D., 2013</p>

Povodom proslave godišnjice Hrvatskoga kraljevstva 1925. god., uz glavnu ulicu prema crkvi zasađen je drvorec sofora, a pokraj križa kod stepenica na ulazu iz donjega u gornji grad zasađene su lipe. Glavna ulica zasađena drvodredima spušta se prema donjem gradu. (Zrinjevac d.o.o. :1998)

4.2.4. Inventarizacija perivojne cjeline

Prema nalogu Ministarstva kulture RH (Obnova, istraživanje i restauracije lokaliteta na potezu Vukovar – Vučedol – Ilok) izvršena je inventarizacija zaštićene perivojne cjeline uz dvorac Odescalchi u Iloku. Prema izvršenoj inventarizaciji možemo izvršiti i valorizaciju biljne i oblikovne strukture, te na temelju valoriziranih vrijednosti i izraditi projekt obnove. Iako je inventarizacija napravljena vrlo površno, jer se iz projekta ne može vidjeti projekt i stanje infrastrukture, vrtno-tehničkih elemenata i vrtne plastike, ona je jedini dokument koji nam svjedoči današnje stanje biljnog fundusa perivoja. Samim time, niti obnova perivojne cjeline nije projektom odrađena stručno, već se bazirala na idejnom rješenju, što je prenizak nivo projektne dokumentacije da bi se pristupilo ozbiljnoj obnovi tako vrijedne perivojne baštine. Unutar popisa biljnog materijala koji je sastavni dio inventarizacije, nalazimo mnoštvo biljnih vrsta i starih jedinki drveća i grmlja, te možemo zaključiti da je povijesna osnova perivoja dobro očuvana. Što se oblikovnosti tiče, raspored glavnih šetnica i staza ostao je isti, ali su nestali određeni vrtno-tehnički elementi kao što je staklenik. Također unutar Studije obnove izrađene od strane Zrinjevac d.o.o. nije se poštivala povijesna identifikacija, te neke propale biljne vrste unutar perivoja nisu vraćene na svoja prvotna mjesta. Tako je bez obrazloženja izgled perivoja promijenjen. S druge pak strane, nije dat prijedlog obnove padina i uređenja perivoja u izvornu cjelinu što je moralo biti korigirano aktom zaštite prema Detaljnom planu uređenja grada Iloka iz 2005. god.

4.3. Dokumentacija – slike projekta

Sl. 27) Inventarizacija

Izvor: Muzej grada Iloka

Crvena boja – uklanjanje stabala

Narančasta boja – sadnja novih stabala

Ružičasta boja – zamjena stabala (postojećom ili novom vrstom)

4.4. Popis biljnih vrsta

latinski naziv	hrvatski naziv
1. <i>Sophora japonica</i>	Sofora
2. <i>Tilia tomentosa</i>	Bijela lipa
3. <i>Betula pendula</i>	Breza
4. <i>Acer negundo</i>	Negundovac
5. <i>Koelreuteria paniculata</i>	Kelrojtjerija
6. <i>Pinus nigra</i>	Crni bor
7. <i>Pseudotsuga mensiesii</i>	duglazija
8. <i>Cercis siliquastrum</i>	Judino drvo
9. <i>Taxus baccata</i>	Tisa
10. <i>Buxus sempervirens</i>	Šimšir
11. <i>Celtis occidentalis</i>	Koprivić
12. <i>Pinus strobus</i>	Borovac
13. <i>Acer pseudoplatanus</i>	Gorski javor
14. <i>Morus alba</i>	Murva
15. <i>Robinia pseudoacacia</i>	Bagrem
16. <i>Syringa vulgaris</i>	Jorgovan
17. <i>Cornus sanguinea</i>	Svib
18. <i>Rosa sp.</i>	Ruža
19. <i>Prunus mahaleb</i>	Rašeljka
20. <i>Catalpa bignonioides</i>	Trubača
21. <i>Paulownia tomentosa</i>	Pavlovina
22. <i>Picea pungens var. glauca</i>	Srebrna smreka
23. <i>Ginko biloba</i>	Ginko
24. <i>Saphora japonica pendula</i>	Viseća sofora
25. <i>Broussonetia papyrifera</i>	Brusonecija
26. <i>Mahonia aquifolium</i>	Mahonija
27. <i>Chamaecyparis pisifera</i>	Pjegavi pačempres
28. <i>Quercus robur</i>	Hrast lužnjak
29. <i>Aesculus hippocastanum</i>	Divlji kesten
30. <i>Eleagnus argentea</i>	Elegnus
31. <i>Berberis darwinii</i>	Žutika
32. <i>Ligustrum japonicum</i>	Ligustrum
33. <i>Tamarix sp</i>	Tamaris
34. <i>Maclura pomifera</i>	Maklura
35. <i>Corylus colurna</i>	Medvjeđa lijeska
36. <i>Picea abies</i>	Smreka
37. <i>Fraxinus excelsior</i>	Bijeli jasen
38. <i>Fraxinus ornus</i>	Jasen
39. <i>Gymnocladus dioicus</i>	Gimnoklad
40. <i>Sambucus nigra</i>	Bazga
41. <i>Juglans regia</i>	Orah

Tablica broj 1; Drvne vrste

latinski naziv	hrvatski naziv
1. <i>Matricaria suaveolens</i>	Žuta titrica
2. <i>Achillea millefolium</i>	Stolisnik
3. <i>Centaurea jacea</i>	Zečina
4. <i>Taraxacum officinale</i>	Maslačak
5. <i>Bellis perennis</i>	Tratinčica
6. <i>Cychorium intybus</i>	Obična vodopija
7. <i>Knautia arvensis</i>	Obična prženica
8. <i>Euphorbia cyparissias</i>	Smrekasta mlječika
9. <i>Equisteum palustre</i>	Močvarna preslica
10. <i>Dactylis glomerata</i>	Klupčasta oštrica
11. <i>Hordeum secalinum</i>	Divlji ječam
12. <i>Arhenatherum elatius</i>	Francuski ljulj
13. <i>Poa palustris</i>	Močvarna vlasnjača
14. <i>Poa pratensis</i>	Livadna vlasnjača (uskolista)
15. <i>Poa trivialis</i>	Prosta vlasnjača
16. <i>Cynodon dactylon</i>	Zubača
17. <i>Andropogon ischermus</i>	Vlaška bilušina
18. <i>Phragmites communis</i>	Trstika
19. <i>Phleum pratense</i>	Mačiji repak
20. <i>Lolium perenne</i>	Obični ljulj
21. <i>Lolium multiflorum</i>	Talijanski ljulj
22. <i>Festuca elatior</i>	Livadna vlasulja
23. <i>Nentha longifolia</i>	Dugolisna metvica
24. <i>Salvia pratensis</i>	Livadna kadulja
25. <i>Thymus serpyllum</i>	Majčina dušica
26. <i>Ajuga reptans</i>	Ivica puzava
27. <i>Chelidonium majus</i>	Rosopas
28. <i>Vicia cracca</i>	Ptičija grahorica
29. <i>Trifolium silvestre</i>	Divlja ili sitnolisna bijela djetelina
30. <i>Vicia angustifolia</i>	Uskolisna grahorica
31. <i>Vicia sepium</i>	Vijugava grahorica
32. <i>Hipocrepis comosa</i>	Obična potkovicica
33. <i>Trifolium repens</i>	Bijela djetelina
34. <i>Trifolium pratense</i>	Crvena djetelina
35. <i>Plantago lanceolata</i>	Uskolisni trputac
36. <i>Plantago maior</i>	Veliki trputac
37. <i>Plantago media</i>	Srednji trputac
38. <i>Ranunculus acer</i>	Žabnjak ljutić
39. <i>Delphinium consolida</i>	Kokotić
40. <i>Potentilla anserina</i>	Puzava petoprška
41. <i>Galium verum</i>	Žuta bročika
42. <i>Linaria vulgaris</i>	Obični lanilist
43. <i>Verbascum thapsus</i>	Pustena divizma
44. <i>Pimpinella saxifraga</i>	Prugasta bedrenka

Tablica broj 2; Korovne vrste

4.5. Valorizacija povijesne urbane matrice

Ilok je složena, višeslojna aglomeracija u kojoj kroz različite oblike ruralne i urbane organizacije kontinuirano traje organizirana ljudska naseobina, od prapovjesti do danas. Na povišenom djelu iznad Dunava ostali su tragovi svih kultura civilizacija koje su se izmjenjivale na ovom prostoru. Uređenje i korištenje prostora povijesne jezgre određuju i ograničavaju uvjeti iz konzervatorske podloge i uvjeti zaštite prirode. Ove povijesne i prirodne datosti ujedno su i najvrijednija i najatraktivnija podloga za razvitak povijesne jezgre i ukupnog Grada Iloka.

Glavni izazov stručnjacima nadležnim za povijesna i arheološka istraživanja te urbanistima i arhitektima pozvanim za uređenje prostora je kako usuglasiti bogatstvo još nedovoljno istraženog povijesnog naslijeđa s današnjim i budućim potrebama života na ovom prostoru, na kojem se jedan povijesni sloj sučeljava ili preklapa s drugim.

4.6. Plan prostornog uređenja

Područje povijesne jezgre grada u Iloku je pod zaštitom kao kulturno – registriran kompleks i još uvijek nije temeljito istražen. Konzervatorska podloga temelji se na pouzdanim saznanjima da su ispod površine višeslojni ostaci povijesnih građevina i drugih vrijednosti. Uz povijesnu jezgru zaštićene su parkovne površine i krajolik uz njezine padine.

Na temelju DPU-a moglići su samo saniranje i obnova postojećih građevina i uređenje površina, a sve sukladno zaštiti povijesnih i krajobraznih vrijednosti. Uređenjem površina i građevina treba zaštititi spomenike kulture i parkovne površine na terenu, kao i povijesne slojeve na razinama ispod sadašnje plohe terena te unaprijediti opću sliku krajolika.

Osim razmatranja saniranja, obnove i uređenja povijesne jezgre i pripadajućeg parka, predmet ovog DPU-a je i šire sagledavanje ukupnog uređenja dijela prostora uz povijesnu jezgru s kojom sačinjava jedinstvenu cjelinu.

Koncepcija uređenja najznačajnijih dijelova Grada Iloka, postavljena je na način koji omogućava valoriziranje tog područja grada u sljedećim razinama:

- Kao povijesnog prostora koji je pod zaštitom, te predstavlja užu zonu zaštite (zaštita povijesne urbane strukture) te ga u njegovim određenim djelovima treba vratiti u prijašnje izvorno stanje.
- Kao istaknutog prostora grada, izuzetno atraktivnog za središnje funkcije i turističku ponudu, danas nedovoljno korišten, koji zajedno s postojećim povijesnim strukturama treba pretvoriti u središte života grada.
- Značaj Iloka kao središta jedinice lokalne samouprave i grada s dugom urbanom tradicijom te njegov istureni položaj u hrvatskom prostoru, nameće zahtjev da se ovaj najkvalitetniji gradski prostor realizira kao dio urbane strukture s koncentracijom sadržaja visokog stupnja privlačnosti.

Osnovna polazišta i zaključci Konzervatorne podloge kao programske smjernice određuju način pristupa organiziranju uređenja prostora povijesne jezgre i predstavljaju podlogu na kojoj počiva detaljno rješenje uređenja ovog djela grada Iloka. Prijedlog rješenja prostornog uređenja, temeljen na Konzervatorskoj podlozi, zadržava do daljnjeg postojeće građevine u svom izvornom urbano-arhitektonskom obliku. DPU utvrđuje polazišta kojima će se vrijedna povijesna struktura i pojedine građevine sanirati i obnavljati na temelju postojećih saznanja i konzervatorskih uvjeta.

Saniranje zidina (pored tržnice, padina prema koševima) i hamama (turska kupelj)

	
<p>Sl. 28) Saniranje zidina</p>	<p>Sl. 29) Saniranje hamama</p>
<p>Izvor: snimio Grbeša D., 2013</p>	<p>Izvor: snimio Grbeša D., 2013</p>

Suvremeni uvjeti života i izuzetna vrijednost prostora Gornjeg grada unutar urbanog područja Iloka, zahtjevaju da se namjena prostora i građevina smještenih u povijesnoj jezgri prilagodi današnjim i budućim potrebama grada. Mogući su zahvati uređenja prostora i građevina, a s ograničenjima usmjerenim samo na rekonstrukciju prema izvornom stanju. To se prvenstveno odnosi na vanjski izgled svih građevina, dok se u unutrašnjosti građevina zadržavaju samo najbitnije karakteristike organizacije prostora. Za građevine koja su zaštićena kulturna dobra u izvornom stanju zadržava se također i unutrašnjost. Prvenstvena zadaća je saniranje i uređenje zidina, a osobito njihovog kruništa. Uređenjem zidina treba obuhvatiti i izvedbu drvenih konzola za ophodnju zidina, kako je to bilo u izvornom obliku. Slobodne (nedovršene) površine platoa povijesne jezgre ne mogu se izgrađivati. Taj prostor će se uređivati isključivo u svrhu prezentiranja arheološkog spomenika na njihovoj lokaciji, a ovisno o rezultatima arheoloških istraživanja i na temelju uvjeta konzervatorske službe. Površina platoa između dvorca i kurije namjenjuje se povremenim manifestacijama iz područja kulture, športa i rekreacije te turizma i ugostiteljstva. To mogu biti: kazalište na otvorenom, scenska uprizorenja povijesti Iloka, etnološke priredbe, povijesne športske igre i sl.

Uređenju i trajnom nadziranom održavanju parkovnih površina treba posvetiti značaj koji zaslužuju zaštićeni dijelovi prirode uz odgovarajuću vrtlarsku službu. Visoko zelenilo ispod sjevernih zidina treba zamjeniti autohtonim vrstama stabala s nižim krošnjama, kako bi se obnovio pogled na zidine neometan od s vremenom nabujale vegetacije.

4.7. Iskaz prostornih pokazatelja za namjenu, način korištenja i uređenja površina i građevina

br. čestice OSNOVNI SADRŽAJ	NAMJENA	tlocrtna površina glavne građevine	tlocrtna površina pomoćne građevine	ukupna površina m ²	Površina parcele m ²
k.č. 165 D3 DJEČJI VRTIĆ	Socijal. Zaštita	357,5	74,9	432,4	2620,4
k.č. 166 D4 PRIZEMNA ZGRADA	Obrazovanje	211	118	229	974
k.č.167 D4 ŠKOLA	Obrazovanje	1718,2	341,1	2059,3	8575,5
k.č. 167 Z2 ŠKOLSKO IGRALIŠTE	Obrazovanje i šport	-	-	2783,6	-II-
k.č. 87 D6 KURIJA BRNJAKOVIĆ	Kultura, ugostiteljstvo i obrazovanje	304,4	-	304,4	1907,4
k.č. 91 D7 crkva Sv. IVAN KAPISTRAN	Vjerska	1865,0	207,8	2072,8	6313,5
k.č. 91 D7 FRANJEVAČKI SAMOSTAN	Vjerska	1865	207,9	2072,9	6427
k.č. 90,92,163,164 ZIDINE	Spomenik	-	-	-	-
k.č. 84/2 K1 vinarija VLASTELINSKI PODRUM	Ugostiteljstvo turizam	i 660,4	476,1	1136,5	5571,2
k.č. 84/2 K1 ŽITNICA	Ugostiteljstvo turizam	i 298	-	298	-II-
k.č. 85 T1 dvorac DVORAC ODESCALCHI	Kultura ugostiteljstvo	i 1372,5	14,2	1386,7	9323,3
k.č. 84/1 T2 BUGALOVI	Turizam	259	-	259	3720
k.č. Z SJEVERNA PADINA	Javna	-	-	-	30644,3
k.č. Z1 javni park ENGLESKI PARK	Javna	-	-	-	43148,3
k.č. Z1 javni park FRANCUSKI PARK	Javna	-	-	-	-II-
k.č. 172 kapelica Sv. IVAN NEPOMUK	vjerska	81,9	-	81,9	81,9
KAPELICA	Vjerska	58,9	-	58,9	58,9
k.č. 85 TURBE	Spomenik	14	-	14	9318
k.č. 164 hamam TURSKA KUPELJ	Turizam	59	-	59	32930
KRIPTA	Spomenik	-	-	-	-

Tablica broj 3; Iskaz prostornih pokazatelja za namjenu, način korištenja i uređenja površina i građevina (Urbanistički institut Hrvatske; 2005)

5. ZAKLJUČAK

Perivojna cjelina dvorca Odescalchi u Iloku izuzetno je vrijedan spomenik parkovne arhitekture koji je izuzetno važan radi svog položaja, ali i radi bogate prošlosti kojoj je svjedok. U ovom radu sakupljeni su povijesni podaci o nastanku perivoja i njegovim povijesnim mjenama, te je dat osvrt na obnovu i inventarizaciju koja nije urađena stručno. Unutar inventarizacije nedostaje veliki broj elemenata, a predloženi biljni materijal nije povezan sa povijesnom osnovom. Nadalje, perivojna cjelina koja je kroz povijesne mijene dijelom uništena i razdvojena prometnicom i izgradnjom novih objekata u prostoru, nije obuhvaćena u osnovi obnove kao jedinstvena cjelina zajedno sa objektom, a što je zakonska obveza svakog projektanta. Firentinska povelja koje smo i mi potpisnici u točki 7. govori da je perivoj nedjeljiva cjelina sa objektom, te smo prema toj povelji i mi dužni postupati sukladno odlukama koje ona navodi. Valorizacija krajobraznih vrijednosti temelji se na dvorcu i perivoju koji kao cjelina u prostoru postaju glavna determinanta, ali i glavna vrijednost unutar krajobraza. Tako je perivoj i dvorac Obitelji Odescalchi u Iloku prepoznatljiva razglednica grada bez koje Ilok ne bi bio ono što je danas, a to je povijesno artifizirano mjesto velikih arheoloških, arhitektonskih, ali i perivojnih vrijednosti. Greške koje su godima rađene unutar oblikovanja i održavanja perivojne cjeline, jednim su dijelom oštetile povijesno naslijeđe, ali s druge strane, manje intervencije koje su se događale kroz minulo razdoblje manje su naštetile samoj perivojnoj osnovi od krivo odrađene Studije obnove i projekta obnove, koji ne zadovoljava osnovne kriterije i zakone prema kojima perivoj mora oblikovno, a i sadržajno (što se odnosi na odabir biljnih vrsta, vrtne plasrike i vrtno-tehničkih sadržaja) biti identičan valoriziranoj povijesnoj matrici navedenoj u aktu zaštite.

6. LITERATURA

1. J.C. Firman (1998): Opis Srijema i Iločkog vlastelinstva 1699. god., Osijek
2. Miroslav Tadić (1971/72.), Botanička ekskurzija na livadu u VI ratredu osnovne škole
Diplomski rad, Gradski muzej Ilok
3. Mladen i Bojana Šćitaroci(1998): Dvorci i perivoji u Slavoniji – od Zagreba do Iloka,
Šćitaroci d.o.o., Zagreb
4. Mladen Obad Šćitaroci (1992): Hrvatska parkovna baština – zaštita i obnova, Školska
knjiga, Zagreb
5. Povijesna baština vrtne umjetnosti u Hrvatskoj – III (2000), Zagreb
6. Urbanistički institut Hrvatske (2005): Detaljni plan uređenja povijesne jezgre, Zagreb
7. Urbanistički institut Hrvatske (1999): Urbanistički plan uređenja grada Iloka, Zagreb
8. Zrinjevac d.o.o. (1998) :Postojeće stanje javnih površina, Zagreb

7. SAŽETAK

Ilok je svoj najveći razvitak doživio u doba Nikole (1410-1477) i Lovre (1460-1525) Iločkog. Nikola je, među ostalima, bio ban Hrvatske, Slavonije i Mačve te kralj Bosne, a Ilok mi je bio prijestolnica. On je dao urediti Ilok i opasati ga kulama i zidinama. Čini se da je renesansni izgled dvorca i pred njim smještenog renesansnog belvedera nad Dunavom djelo njegova sina Lovre Iločkog. Turci su napustili dvorac i živjeli oko njega te padinu prema Dunavu uredili u obliku perivoja. Odescalchi su nakon preuzimanja veleposjeda 1698. god. uredili dvorac i perivoj uz njega. Perivoj se mijenjao kako se mijenjao izgled dvorca. Uredili su perivoj na južnoj padini u baroknom slogu. Na prijelazu iz 18. u 19. st. južna je padina uređena u krajobraznom slogu, a odmah zatim i sjeverna. Prema ondašnjoj modi i perivoj uz dvorac i južna padina mijenjali su izgled u duhu historicizma. Nakon II. svjetskog rata cijeli je perivoj otvoren javnosti i pomalo propada, da bi u domovinskom ratu bio potpuno zapušten. Do danas očuvana je djelomično oblikovnost, ali je perivoj podjeljena cjelina, te obnova nije urađena prema pravilima struke.

Ključne riječi: Ilok, Odescalchi, dvorac, perivoj.

8. SUMMARY

Ilok reached its most advanced stage during the reign of Nikola (1410-1477) and Lovro (1460-1525) Iločki. Nikola was among others the Vice-Roy of Croatia, Slavonia and Machwa and the king of Bosnia. Ilok was his residence. He developed Ilok and Fortified it with towers and walls. It seems that the renaissance appearance of the castle and the renaissance belvedere on the Dunube river in front of it are the performance of his son, Lovro Iločki. The Turks left the castle and lived around it. They arranged garden on the slope towards the Danube river. The Odescalchi took over the estate in 1698 and they altered the castle and gardens around it in the same style. Garden on the south slope was altered in a baroque style. At the turn of the 18th century first southern slopes were laid out in a landscape style, and immediately after that the northern slopes as well. According to the fashion of the period both gardens by the castle and those on the southern slopes were altered in the historical style. After the World War II they were open to public and started declining, to become completely neglected during the croatian War of Independence. The partial shape has been preserved until today, but the park is divided unit and the renewal is not done by the rules of the profession.

Key words: Ilok, Odescalchi, castle, garden.

9. POPIS FOTOGRAFIJA

- Slika broj 1; Unutrašnji plan Iloka iz 1698. god. ,str.8
- Slika broj 2; Prikaz Iloka iz 1605. god., str. 9
- Slika broj 3; Plan Iloka iz 1860. god., str.10
- Slika broj 4; Plan južnog perivoja iz 1903. god., str.11
- Slika broj 5;Katastarski plan Iloka iz 1973. god., str.12
- Slika broj 6;Dvorište ispred dvorskog podruma, str.12
- Slika broj 7; Dvorac Odescalchi, str.14
- Slika broj 8; Žitnica, str.14
- Slika broj 9; Dvorište ispred podruma, str.15
- Slika broj 10; Ulaz u podrum, str.15
- Slika broj 11; Dio katastarskog plana Iloka, perivoj dvorca, str.15
- Slika broj 12; Kameni grb obitelji Odescalchi, str.16
- Slika broj 13;Razrušeni staklenik, str. 16
- Slika broj 14; Podzidane terase, str. 17
- Slika broj 15; Park engleskog tipa, str 17
- Slika broj 16; Park engleskog tipa, str.17
- Slika broj 17; Turska rupa, str.18
- Slika broj 18; Tursko turbe, str.18
- Slika broj 19; Ulaz u Kruptu, str.19
- Slika broj 20; Spomenik 1044 boraca Crvene armije, str.19
- Slika broj 21; Idejno rješenje – zona 1, str. 19
- Slika broj 22; Park ispred franjevačkog samostana, str.20
- Slika broj 23; Park pored crkve sv.Ivana Kapistrana, str.20
- Slika broj 24; Put od šumarije prema Dunavu, str.20
- Slika broj 25; Tržnica u staroj jezgri grada, str.21
- Slika broj 26; Kapelica sv. Ivana Nepomuka, str.21
- Slika broj 27; Inventarizacija, str.23
- Slika broj 28; Saniranje zidina, str. 27
- Slika broj 29; Saniranje hamama, str.27
- Slika broj 30; Iločka tvrđava i prostor između dvorca i kurije, str.28

10. POPIS TABLICA

Tablica broj 1; Drvne vrste, str.24

Tablica broj 2; Korovne vrste, str.25

Tablica broj 3; Iskaz prostornih pokazatelja za namjenu, način korištenja i uređenja površina i građevina, str.29

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Poljoprivredni fakultet u Osijeku

Završni rad

DVORAC I PERIVOJ OBITELJI ODESCALCHI U ILOKU

CASTLE AND PARK OF THE ODESCALCHI FAMILY IN ILOK

Dragan Grbeša

Sažetak:

Ilok je svoj najveći razvitak doživio u doba Nikole (1410-1477) i Lovre (1460-1525) Iločkog. Nikola je, među ostalima, bio ban Hrvatske, Slavonije i Mačve te kralj Bosne, a Ilok mi je bio prijestolnica. On je dao urediti Ilok i opasati ga kulama i zidinama. Čini se da je renesansni izgled dvorca i pred njim smještenog renesansnog belvedera nad Dunavom djelo njegova sina Lovre Iločkog. Turci su napustili dvorac i živjeli oko njega te padinu prema Dunavu uredili u obliku perivoja. Odescalchi su nakon preuzimanja veleposjeda 1698. god. uredili dvorac i perivoj uz njega. Perivoj se mijenjao kako se mijenjao izgled dvorca. Uredili su perivoj na južnoj padini u baroknom slogu. Na prijelazu iz 18. u 19. st. južna je padina uređena u krajobraznom slogu, a odmah zatim i sjeverna. Prema ondašnjoj modi i perivoj uz dvorac i južna padina mijenjali su izgled u duhu historicizma. Nakon II. svjetskog rata cijeli je perivoj otvoren javnosti i pomalo propada, da bi u domovinskom ratu bio potpuno zapušten. Do danas očuvana je djelomično oblikovnost, ali je perivoj podjeljena cjelina, te obnova nije urađena prema pravilima struke.

Ključne riječi: Ilok, Odescalchi, dvorac, perivoj.

Summary:

Ilok reached its most advanced stage during the reign of Nikola (1410-1477) and Lovro (1460-1525) Iločki. Nikola was among others the Vice-Roy of Croatia, Slavonia and Machwa and the king of Bosnia. Ilok was his residence. He developed Ilok and fortified it with towers and walls. It seems that the renaissance appearance of the castle and the renaissance belvedere on the Danube river in front of it are the performance of his son, Lovro Iločki. The Turks left the castle and lived around it. They arranged garden on the slope towards the Danube river. The Odescalchi took over the estate in 1698 and they altered the castle and gardens around it in the same style. Garden on the south slope was altered in a baroque style. At the turn of the 18th century first southern slopes were laid out in a landscape style, and immediately after that the northern slopes as well. According to the fashion of the period both gardens by the castle and those on the southern slopes were altered in the historical style. After the World War II they were open to public and started declining, to become completely neglected during the Croatian War of Independence. The partial shape has been preserved until today, but the park is divided unit and the renewal is not done by the rules of the profession.

Key words: Ilok, Odescalchi, castle, garden.